

ПОСИЛЕННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Конституція проголосила Україну демократичною, правовою, соціальною державою (ст. 1). Зміст правової держави розкривається в ст. 3 Конституції: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини і їхні гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

Вищою юридичною гарантією прав і свобод є судовий захист, що відповідно ст. 55 Конституції гарантується кожному. Відповідно до ч. 3 ст. 124 Основного Закону судочинство реалізується шляхом конституційного, цивільного, господарського, адміністративного і карного провадження. Таким чином, судовий захист являє собою складне полісистемне правове явище, що не відноситься до якої-небудь однієї галузі права. Втілений в багатьох правових нормах судовий захист не може бути правильно зрозумілий, якщо вважати його вираженням лише положенням – «кожному гарантується судовий захист його прав і свобод». У рамках судового захисту значною мірою реалізується і конституційне право на одержання правової допомоги (ст. 59). У Конституції передбачений і суб'єкт, на якого покладається обов'язок надання правової допомоги, – адвокатура.

Діяльність адвоката безумовно має величезне значення в механізмі захисту прав і свобод людини, а також юридичних осіб. Статтею 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачається здійснення адвокатом своїх професійних обов'язків за умов неухильного дотримання вимог чинного законодавства, використовуючи всі передбачені законом засоби захисту прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб. Необхідно зазначити, що безперешкодне здійснення професійних обов'язків адвоката неможливе без використання у повній мірі встановлених законом професійних прав адвоката. У свою чергу

здійснення професійних прав адвоката неможливе без законодавчого закріплення гарантій адвокатської діяльності, та реального їх виконання.

Специфіка праці адвокатів, особливо тих, які здійснюють захист в кримінальному судочинстві, обумовлена неминучістю конфліктів з іншими учасниками в змагальному процесі, що робить адвокатів, в певному значенні, вельми уразливими.

Несумлінні представники сторони звинувачення – слідчі, прокурори, оперуповноважені роблять спроби незаконними і аморальними засобами і способами обмежити повноваження, реальні можливості адвокатів, «помститися» їм за їх діяльність, яка приносить стороні звинувачення, м'яко кажучи, незручності. «...Збільшились провокації і залякування з боку несумлінних слідчих і оперативних працівників. Проти таких зловживань адвокати часто безсилі» [1]

Часто адвокат стає і мішенню для власних клієнтів - осіб, що вчинили суспільне небезпечні діяння, а також для злочинців, що не є клієнтами, для яких діяльність адвоката стала перешкодою в здійсненні кримінальних планів.[2]

У зв'язку з реальністю таких загроз з боку злочинців, при обговоренні проекту закону про адвокатуру пропонувалося навіть надати адвокатам право на носіння вогнепальної зброї.

Професійні права адвоката, що охороняються законом, закріплені у ст. 20 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також у спеціальних законах щодо конкретних видів його діяльності. Однак механізми охорони їх законом є недосконалими, а гарантії професійних прав адвоката, які мають гарантувати в тому числі й реалізацію цих прав у повному обсязі, – недостатні для забезпечення належного виконання адвокатом професійних повноважень. Кожне надане адвокату професійне право повинно беззастережно виконуватися без перешкод з боку будь-якої особи. Порушення цих прав, створення перешкод у їх здійсненні неприпустимі, а в разі допущення таких порушень і перешкод особи, які скоїли ці дії, мають нести сувору відповідальність.

До останнього часу порушення професійних прав адвокатів і гарантій їх діяльності не тягли за собою відповідальності посадових осіб, які їх допускали. Лише у Кримінальному кодексі України, прийнятому у 2001 році, було встановлено кримінальну відповідальність за втручання в діяльність захисника чи представника особи, до якого законодавець відносить порушення гарантій

діяльності захисника чи представника та професійної таємниці, вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення їх правомірної діяльності з подання правової допомоги (ст. 397 КК). Слід зазначити, що згадана стаття Кримінального кодексу, встановлюючи кримінальну відповідальність за *втручання* в діяльність захисника чи представника особи, значно звужує у диспозиції зміст «втручання», обмежуючи його втручанням лише у правомірну діяльність захисника чи представника особи, звузивши гарантії діяльності адвокатів, а також види діяльності, назвавши з числа напрямів адвокатської діяльності тільки подання захисником чи представником правової допомоги. У Конституції поняття подання правової допомоги і захисту від обвинувачення розмежовано (ст. 59). У чинному КПК теж йдеться про два повноваження захисника - здійснення захисту і подання необхідної юридичної допомоги при провадженні у кримінальній справі. Наприклад, КПК забороняє допит адвоката як свідка з приводу того, що йому довірено або стало відомо при здійсненні професійної, і в той же час стосовно захисника підозрюваного, обвинуваченого, підсудного і представника потерпілого, позивача, відповідача заборона допиту обмежена лише тими обставинами, які стали їм відомі при поданні юридичної допомоги підзахисному або довірителям. Отже, наявним є неспівпадіння обсягу інформації, таємниця якої охороняється законом, щодо адвоката і захисника, що відбивається й на обсязі втручання у діяльність захисника, в тому числі коли ним виступає у процесі адвокат.

Однією з важливих гарантій адвокатської діяльності є закріплення в кримінальному законі відповідальності за порушення права на захист, як такого, і порушення професійних прав адвоката.

У зв'язку з тим, що в кримінальному процесі часом вирішується доля людини, законодавцем встановлена підвищена гарантія на користування допомогою адвоката. У зв'язку з цим в Кримінальному кодексі України і встановлена кримінальна відповідальність за порушення права на захист, тобто «недопущення або ненадання своєчасне захисника, а також інше грубе порушення права підозрюваного, звинуваченого, підсудного на захист, вчинене особою, яка проводить дізнання, слідчим, прокурором або суддею» (ст. 374 КК України).

Також в Кримінальному кодексі України передбачена кримінальна відповідальність за злочини, які напряму направлені

проти діяльності адвоката (захисника або представника). Так, передбачена відповідальність за втручання в діяльність захисника або представника особи - здійснення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника або представника особи за поданням правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності і професійної таємниці (ст. 397 КК України).

Для поліпшення ситуації, що склалася навколо забезпечення гарантій професійних прав адвоката, слід внести зміни і доповнення до законодавства про адвокатуру, в якій більш ретельну увагу приділити саме проблемам гарантій адвокатської діяльності, а саме:

1. визначити зміст поняття професійної таємниці;
2. розширити предмет адвокатської тайни, а саме віднести до предмету адвокатської тайни сам факт звернення до адвоката, питання, з якими громадянин або юридична особа зверталися до нього, суть консультацій, порад, роз'яснень і будь-яка інша інформація, яка стосується юридичної допомоги;
3. Для забезпечення незалежності адвокат процесі реалізації його професійних прав необхідно запровадити страхування його професійної відповідальності (до речі, спробу запровадження цієї новели було запропоновано в одному з проєктів закону «Про адвокатуру» 2007 року).

встановити обов'язковість повідомлення прокурора обласного рівня про порушення кримінального провадження щодо адвоката.

ЛИТЕРАТУРА

1. Резник Г.М. Спасите адвокатуру: Рассказывают адвокаты / Отв. ред. Г.М. Резник. – М, 2000. – С. 170.

2.2. Воронов А. Может ли академик быть адвокатом? // Российская юстиция. – 2001. – № 12. – С. 29.

Науковий керівник:

к.ю.н., доцент кафедри державно-правових дисциплін
О.М. Сокурєнко